

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЗ «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І
МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН**

**ЛІНГВІСТИКА Й ЛІНГВОДИДАКТИКА: ЗДОБУТКИ І
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

26-27 листопада

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ**

Одеса – 2020

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЗ «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШІНСЬКОГО»
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І
МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН**

**ЛІНГВІСТИКА Й ЛІНГВОДИДАКТИКА: ЗДОБУТКИ І
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

26-27 листопада 2020 року

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ**

Одеса – 2020

«а те, що на руках росла трава / що вже ніхто пручатись не затемив» [1, 65]. І. Андрусяк прагнув відкинути канонічність у літературі ХХ століття, який у художніх творах подавав філософічність, метафоризацію, символічність, естетику. За рахунок поєднання різноманітних жанрів та мовних форм, І. Андрусяк повністю змінив манеру письма, що раніше не було характерним для письменників-постмодерністів [3, 41].

Висновки і перспективи дослідження. Отже, поетична збірка І. Андрусяка «Неможливості мови» дає можливість читачам усвідомити важливість розуміння оточуючого світу. За допомогою риторичних питань автор дозволяє читачам розмірковувати та домислювати власне ті проблемні питання, які завуальовує у своїх віршах. У віршованих рядках збірки письменник фантазує, філософськи міркує та подає власні думки з приводу актуальних проблем сьогодення.

У поетичній збірці І. Андрусяка «Часниковий сік» автором по-новому осмислюються явища, реалії дійсності та події. Автор переосмислює загальнолюдські цінності та подає філософські ідеї, прагне правдиво на історичному підґрунті подати факти з минулого. І. Андрусяк використовує нові жанрові означення, звертає увагу на різноманітні версифікаційні засоби – верлібр, поліметричність. Представленою поетичною збіркою автор здійснив певний перегляд власних думок, оскільки наситив змістову частину роздумами, міркуваннями. Письменник досить часто в поетичних рядках говорив про реальні події тогочасної дійсності.

Література

1. *Андрусяк І.* Часниковий сік. К.: Факт, 2005. 123 с. 2. *Москальчук В.* Українська література кінця ХХ ст. (література постмодерну). Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. 2006. № 2. С. 63–67. 3. *Пікун Л.* Дзеркальна гра набутками культури як явище літератури постмодернізму. Слово і час. 2005. № 11. С. 40–47. 4. *Розумний М.* Лірика дев'яностих. Літературна Україна. 2002. 31 жовтня. С. 3. 5. *Усова А.* Література 90-х рр. ХХ ст. у науковому й критичному дискурсах. Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. 2011. Ч. 111. С. 32–39. 6. *Хороб М.* Від традицій до постмодерну: еволюція героя сучасної української молоді прози 60-х – 90-х рр. ХХ ст. Вісник Прикарпатського університету. Філологія. Вип. 2. Івано-Франківськ, Плай. 1997. С. 95–107. 7. *Шарова Т.М., Землянська А.В., Шаров С.В.* 100% успіху: життєві орієнтири. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2019. 168 с.

Тетяна Посна,

*здобувач вищої освіти 2 року навчання
за другим (магістерським) рівнем
факультету іноземних мов
Університету Ушинського*

Науковий керівник: к.пед.н., доц. К. І. Зайцева

ЛІНГВОКОНФЛІКТОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ТЕКСТІВ АНГЛОМОВНИХ ЗМІ

*Статтю присвячено лінгвоконфліктологічному аналізу текстів англomовних ЗМІ.
Авторка аналізує, за допомогою яких тактик досягається реалізація комунікативних*

стратегій у конфліктному дискурсі; розглянуто основні особливості вербальної поведінки комунікантів у різних епізодах конфліктного публіцистичного тексту.

Ключові слова: лінгвоконфліктологічний аналіз, англomовні ЗМІ, комунікативні стратегії, конфліктний дискурс, вербальна поведінка.

The article is devoted to the linguoconflictological analysis of English mass media texts. The author analysed by which tactics realization of communicative strategies is achieved in conflict discourse. Communicants' basic features of verbal conduct were considered in different episodes of a conflict publicistic text.

Keywords: linguoconflictological analysis, English mass media, communicative strategies, conflict discourse, verbal conduct.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Лінгвістична природа конфлікту в комунікації обумовлена адекватністю або неадекватністю взаєморозуміння комунікантів, знанням або незнанням норм мови, рівнем сприйняття і декодування конфліктогенних факторів в спілкуванні, а також тим, що будь-який конфлікт отримує мовне вираження, має культурні та етноспецифічні форми прояву та сприйняття, закріплені в мові [4, 17].

Аналіз наукових досліджень. Проблема конфліктної комунікативної взаємодії активно розробляють із позицій психо-, соціо- та прагмалінгвістики. У працях О. С. Ісерса, Н. А. Білоус, О. С. Волкової та ряду інших дослідників висвітлюються такі фундаментальні поняття комунікативної конфліктології, як конфліктний дискурс, стратегії і тактики мовної поведінки конфліктуючих, комунікативний саботаж та ін. Дослідженню вербальних та невербальних компонентів в англomовному побутовому дискурсі присвячені роботи С. Є. Белової, А. А. Бігарі, О. І. Гридасової, О. Г. Зверєвої, Є. В. Зимича та ін.

Актуальність цієї роботи обумовлена зростаючим інтересом лінгвістів до феномену конфліктної інтеракції та необхідністю подальшого вивчення організації конфронтаційно-спрямованого дискурсу у засобах масової інформації (далі - ЗМІ).

Метою роботи є дослідження лінгвоконфліктологічних особливостей текстів англomовних ЗМІ.

Виклад основного матеріалу. У мові існують універсальна, абсолютна конфліктогенність – це ті слова, висловлювання, які практично завжди викликають конфлікт в будь-якій ситуації по відношенню до будь-якої людини. Ситуативна конфліктогенність проявляється, коли позитивно орієнтована вербальна комунікативна поведінка спричиняє незадоволення, роздратування в даній ситуації. Ситуативна і абсолютна конфліктогенність проявляє себе і в журналістських текстах.

Суперечності, що лежить в основі конфлікту можуть мати як об'єктивний, зовнішній, так і суб'єктивний, внутрішній, і навіть уявний характери, а так само має вирішуватись безконфліктно. У сфері масової комунікації подібні суперечності можуть виникнути в публіцистичному тексті в разі зіткнення двох або більше трактувань одного і того ж тексту. Тоді й виникає конфлікт інтерпретацій. Розуміння тексту адресатом не обов'язково є таким, яким закладає його комунікант, і тому містить конфліктний потенціал.

Передумовами конфліктності публіцистичного тексту може бути не тільки природна конфліктність англійської мови, а й: суб'єктивність самого автора тексту – журналіста, авторська модальність, яка присутня в тексті; нерозмежованість факту і коментарю в публікації; особливості жанрової системи журналістики; невдале використання художньо-образотворчих засобів; омонімія і інші причини.

Журналістський текст, як і будь-який інший, доцільно осмислювати в рамках не однієї публікації або сюжету (як би вони не були важливі для даного ЗМІ), але в обсязі цілого, з певною регулярністю поновлюваного конкретного газетно-журнального видання, теле- і радіоканалу. Одна газета, один теле- або радіоканал створюють єдиний художньо-образний простір спілкування з передбачуваним читачем, глядачем, слухачем.

Вектор емоцій людини в некооперативному спілкуванні, їхня спрямованість, як правило, негативна; ступінь їхньої інтенсивності досить високий. Цілком зрозуміло, що комунікативна поведінка в ситуаціях конфліктного спілкування має ряд специфічних рис, які проявляються у вербальному складнику.

Розглянемо основні особливості вербальної поведінки комунікантів у різних епізодах конфліктного публіцистичного тексту. Крім нейтральної лексики, у мові комунікантів спостерігаються мовні одиниці негативної конотації, за допомогою яких номінується діяльність адресата; цю функцію виконують різні частини мови, головним чином іменники і дієслова (*quagmire, to snoop around*). Окреме місце в вербальній поведінці комунікантів у ситуаціях конфліктного спілкування займає знижена та інвективна лексика. Обсценна лексика (нецензурна) виконує експресивну функцію; вона дозволяє висловити негативні емоції та почуття комуніканта (*to toss a fucking bomb into this place*). За допомогою інвективної лексики (образи) реалізується ілюктивна мета висловлювання - образити і принизити адресата (*gutless punk, cad, swine, lowdown, brute*).

До граматичних особливостей вербальної складової комунікативної поведінки в ситуаціях конфліктної поведінки належить, зокрема, використання конструкцій із модальними дієсловами *can* у значенні «неймовірність», *must (+ not)* в значенні «заборони». Запитально-негативні форми (*do not you think*) відображають емоційну напругу комунікантів. Форми наказового способу (*Go away! Tell me!*) пояснюють негативні емоції комуніканта, його бажання відкрито вступити в конфлікт. Різні види повторів (граматичні, лексичні, підхоплення) маркують незгоду і обурення комуніканта. Деструктивні наміри комуніканта відображають емпатичні конструкції та перепити.

Особливий інтерес становлять кінетичні компоненти комунікації, мовна репрезентація яких різноманітна й відображає специфіку візуального каналу взаємодії комунікантів в ситуації конфлікту. Дієслівні словосполучення з опорним компонентом *look* та його синонімами експлікують семантику прямого контакту очима (*to stare at, to glare at, to look squarely in the eye, to look disgustedly*). Ад'єктивно-іменникові словосполучення з соматизмом *eye (s)* описують характер погляду, висловлюють емоційний стан комуніканта

(*glistering eyes, cold eyes*). Конфронтаційний настрій комуніканта маркують словосполучення типу *to flash a look, to cast a dark look*, де дієслово акцентує швидкість кінетичної дії.

Сучасні ЗМІ досить часто звертаються до твітів і повідомлень в соціальних мережах як медійним подіям, які «запускають» механізм розвитку конфлікту. Як правило, вони розкривають протиріччя, які зачіпають соціальний статус, престиж і гідність особистості, а також духовні або матеріальні цінності людей. ЗМІ створюють відповідний контекст, в якому твіти інтерпретуються як деструктивна, домінуюча або конструктивна поведінку ньюсмейкерів. Подібна інтерпретація обумовлена тим, що в «кожному суспільстві існує матриця спілкування, функціонально пов'язана з властивою цьому суспільству нормою / кодом поведінки» [1, 46]. При цьому комунікативні стратегії відображають, на думку А. Я. Анцупова і А. І. Шипілова, «модальність ставлення до опонентів» [1, 261]. Якщо опонент сприймається як об'єкт, на нього можна впливати силовими методами; якщо як суб'єкт, виявляється шанобливе ставлення в ході вирішення проблеми і дотримуються правові та моральні норми взаємодії. Залежно від цього відносини учасники конфліктної взаємодії досягають своїх цілей за допомогою: протиборства («боротьба»), відстоювання своєї позиції на основі норм і правил («право»), маніпуляцій іншими («хитрість») і відкритої розмови («діалог») [2, 261].

Реалізація комунікативних стратегій у конфліктному дискурсі досягається за допомогою [1, 265-267]: *тактики психологічного насильства* (мета - викликати в опонента образ, зачепити самолюбство, реалізується через образ, грубість, дискримінацію, наклеп, дезінформацію і обман); *тактики тиску* (вимоги, накази, вказівки, загрози, компромат); *тактики коаліції* (посилення своєї позиції за рахунок підтримки керівників, громадськості, звернень в ЗМІ, різні органи влади); *тактики фіксації своєї позиції* (звернення до фактів і логіки: переконання, прохання, критика, висування пропозицій); *тактика дружельності* (коректне поводження, підкреслення загального, демонстрацію готовності вирішувати проблему, вибачення, пропозиція допомоги); *тактики угод* (взаємний обмін обіцянками, поступками, вибаченнями). Як правило, застосування тактик в конфліктах йде від м'яких до більш жорстких, що свідчить про стадії розвитку конфлікту. На таких етапах розвитку конфліктної взаємодії як інцидент, збалансована протидія, загасання або нормалізація конфлікту переважають раціональні тактики (фіксація своєї позиції, санкціонування, дружельність, угода), а на етапі ескалації - ірраціональні (тиск, психологічне насильство).

Оскільки конфлікт – це результат сприйняття сторонами актуальної ситуації, то конфліктний дискурс може зустрічатися в будь-якому тематичному - політичному, культурному, спортивному, міському дискурсі тощо [3, 98]. Прикладом конфліктного дискурсу є новина, що власник футбольного клубу «убитий ню-твітом». *Alan Hardy, the owner and chairman of Notts County, says he is "mortified" after including a nude image in a post on Twitter* (www.bbc.co.uk, 30.01.2019). Спортивний дискурс перейшов у розряд конфліктного, оскільки твіт голови Ноттс Каунті викликав негативну реакцію уболівальників, а журналісти

поклали на нього моральну відповідальність за вчинок. Новина супроводжується відео про те з інтерв'ю, де жінка-журналіст займає досить жорстку позицію, звинувачуючи Харді в нанесенні збитку репутації клубу. Оскільки Ноттс Каунті - один із найстаріших професійних футбольних клубів, його власник вважав за краще тактику дружелюбності і стратегію «діалогу»: *I'm absolutely devastated and mortified by what's happened. I've apologised to my family, friends and work colleagues. Clearly it was an accident and I'm devastated by it* (www.bbc.co.uk, 30.01.2019). Лексичний повтор «я просто спустошений» - це визнання своєї провини і демонстрація готовності вирішувати проблему. Оскільки йдеться про долю клубу, успіх якого неможливий без уболівальників, голова оцінює цю ситуацію як «програв - виграв». Вибачення дозволяє вийти з конфліктного поля і не витратити свої ресурси, тим більше в умовах підготовки угоди про продаж. Той же прийом – лексичний повтор: *It's huge and all I can do is apologise to everyone at the club. I've made some huge mistakes on Twitter, I accept that* (величезна помилка) в поєднанні з повторними вибаченнями перед сім'єю, друзями, колегами – це визнання правоти опонента і спроба підкреслити спільність інтересів. М. Ю. Сейранян відносить цю тактику до розряду «м'яких», «тих, хто обманює», суть якої полягає в «очікуванні прихильності опонента» [4, 59-60]. Дискурс повсякденності може перейти в розряд конфліктного, якщо торкається питань культури поведінки і спілкування. Як зазначає І. В. Тубалова, «в його рамках діють стереотипні дискурсивні правила, засновані на практичному досвіді учасників спілкування, відпрацьовані в певному національно-культурному співтоваристві і освоєні індуктивним способом» [5].

Прикладом такого дискурсу є новина про те, що жінка-письменник позбулася контракту на написання книги з-за того, що опублікувала твіт про порушення співробітником метро правил поведінки в електричках: *US author loses book deal for tweet-shaming* (www.bbc.co.uk, 13.05.2019). Наташа Тайнс розмістила твіт з фотографією порушниці, яка їла в електричці. Його засудили як *truly horrible* – дійсно жахливий, а її вчинок як *tweet-shaming* – продиктований бажанням присоромити за допомогою твіту. Хоча представництво метрополітену визнало цей факт порушення, автор твіту піддалася критиці з боку користувачів соціальної мережі, оскільки співробітниця виявилася афроамериканкою. Незважаючи на те, що в новини представлені думки двох протилежних сторін, очевидно, що журналіст вважав за краще тактику тиску. Сам заголовок містить оцінку вчинку Наташі Тайнс і наслідків, які він за собою спричинив. В новинах повідомляється про «потужну реакцію громадськості, яка звинувачує міс Тайнс в расизмі» – *an online backlash accusing Ms Tynes of racism*. (www.bbc.co.uk, 28.01.2019) При цьому дії поліції в разі порушення правил поведінки в метрополітені носять «злегка примусовий характер в даний час» - *currently lightly enforced*. Журналіст, представляючи різні точки зору на подію, заявляє, що «деякі заступилися за неї» (*Some people defended her* (www.bbc.co.uk, 28.01.2019)), але «більшість коментарів були обуреними» (*But most comments were withering* (www.bbc.co.uk, 28.01.2019)). За рахунок градуваної лексики негативна оцінка посилюється. Більш того, в новинах розміщені твіти, що показують, скільки людей розділяють ці дві протилежні думки.

Дискурс повсякденності, переходячи в конфліктний дискурс, зачіпає не тільки інституційні норми, а й міжетнічні відносини, що розширює сферу конфлікту. Ситуація, що починалася з зауваження співробітниці метро, переросла в расову дискримінацію – «Ось і співаєш, якщо ти чорний» (*Eating while Black* (www.bbc.co.uk, 28.01.2019)). В результаті, як повідомив журналіст, Наташа Тайнс видалила твіт і свій вебсайт. Тому, не можна не погодитися з думкою М. Ю. Сейранян, яка відносить тиск до жорстких тактик, оскільки використовуються прийоми «маніпулювання почуттям страху, провини, невпевненості в собі тощо» [4, 64].

Висновки. Отже, публіцистичні тексти показують конфлікт у його розвитку, розкриваючи суперечності, що лежать в його основі, представляють позиції сторін і оцінку їхніх вчинків, розширюючи або звужуючи коло конфліктної взаємодії.

Література

1. Анцупов А. Я., Шипилов А. И. Конфликтология. Москва: ЮНИТИ, 2000. 551 с. 2. Белоус Н. А. Конфликтный дискурс в коммуникативном пространстве: семантические и прагматические аспекты: автореф. дис. д-ра филол. наук: 10.02.19. 2008. 49 с. 3. Новгородское медиаполе: опыты лингвистических исследований: Коллективная монография / под ред. Т. В. Шмелевой. НовГУ: Великий Новгород, 2015. 223 с. 4. Сейранян М. Ю. Конфликтный дискурс и его просодический строй: Монография. Москва: МПГУ, 2016. 244 с. 5. Тубалова И. В. Специфика организации дискурсов повседневности. *Вестник Томского государственного университета: Филология*. 2011. № 4(16). С. 42.

Ліліана Прокопенко,
к.пед.н., доц. кафедри української філології
і методики навчання фахових дисциплін
Університету Ушинського
Тетяна Попова,
здобувач вищої освіти 2 року навчання
за другим (магістерським) рівнем
філологічного факультету
Університету Ушинського

ЛІНГВОДИДАКТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЖАНРУ ЕСЕ

У статті досліджено класифікацію жанру есе, визначено його лінгводидактичний потенціал, роль у розвитку учнівської творчості, формуванні вмінь вільно володіти виражальними засобами; розкрито шляхи вдосконалення мовленнєвих умінь і навичок старшокласників, охарактеризовано відмінності есе від інших жанрів учнівських письмових робіт та особливості його використання на уроках української мови в старшій школі.

Ключові слова: есе, жанрово-комунікативний аспект, авторська оцінка, авторський задум.

The article presents a classification of essay genre, its lingual didactic potential, and its role in the development of pupils' creativity, in forming the ability of impressive devises usage; the aspects of improving speech skills of high school pupils are investigated, the peculiarities of their using at the lessons of the Ukrainian language at school and how they differ from other styles of writing are characterised.